

ratieve behandeling na eenigen tijd geholpen kunnen worden, bij de in te stellen therapie mogelijkerwijze eenigszins baat zouden kunnen vinden.

Weinig dacht ik er aan toen ik met den Heer DE GROOT had besproken hoe wij ons onderzoek zouden inrichten, dat ik daarbij van eenigerlei zijde tegenwerking zou kunnen ondervinden, en allermint van de zijde waarvan die is gekomen, van de Curatoren der Academie. Eerst meende ik alleen met de persoonlijke opvatting van een der heeren curatoren omtrent de competentie tot het instellen van een gezamenlijk onderzoek te rekenen te hebben; later bleek mij echter dat het college van curatoren bezwaren tegen deze vergelijkende behandelingen bij een groep patiënten voelde, en gaarne gezien zou hebben dat de faculteit tegenover deze zaak positie hadde gekozen.

Bij deze stand der dingen voelde ik weinig lust meer het onderzoek door te zetten, daar de positie van de klinische hoogleeraren aan het Rijks-academisch Ziekenhuis in de wetten, koninklijke besluiten, en algemeene maatregelen van inwendig bestuur zoo weinig bepaald is omschreven, dat ik bij elken stap op den verderen weg mij zou moeten afvragen of ik wellicht mijn competentie overschreed, wat van zeer nadeeligen invloed op al mijn andere werkzaamheden zou zijn. En eerlijk gezegd scheen mij de waarde van het onderzoek daarvoor lang niet groot genoeg toe. Ik heb daarom den 13den Januari aan den Heer DE GROOT medegedeeld, onder bijvoeging der redenen, dat ik er toe moest besluiten mijn uitnoodiging om wetenschappelijk te komen werken terug te nemen. Daar het reeds bekend is geworden dat mijn invitatie aan den Heer DE GROOT door aezen was aangenomen, acht ik mij verplicht van het verloop der zaak hier een korte mededeeling te doen.

Misschien zal ik, wanneer de psychische depressie, die bij mij het gevolg is van de opgedane ervaring, is voorbijgegaan, het onderzoek alléén opvatten; ik stel mij voor den Heer DE GROOT dan te verzoeken met mij af en toe eenige besprekingen te houden, en ik heb reden om aan te nemen, dat deze daaraan gevolg zal willen geven; het voordeel, dat aan het instellen van een gezamenlijk onderzoek verbonden was, wordt dan wel niet verkregen, maar is toch nog niet geheel verloren.

Leiden, 19 Januari 1904.

W. KOSTER GZN.

ZIEKTE EN DEGENERATIE.

Zeer Geachte Heer Redacteur!

Mag ik U om wat ruimte verzoeken voor een paar opmerkingen naar aanleiding van de mooie en conscientieuse studie van S. P. RIETEMA: Over tuberculose en erfelijkheid, voorkomende in het laatste nummer van dit *Tijdschrift*. Dat ik met belangstelling en instemming kennis genomen heb van de conclusiën, die hij uit zijn waarnemingen meent te moeten afleiden, zal men begrijpen, als ik er op wijs, dat ik ongeveer een jaar geleden in een in het *Medisch Weekblad* verschenen verhandeling 1) tot zelfs in bijzonderheden, dezelfde begrippen omtrent het wezen der degeneratie en het

1) Over operatief ingrijpen bij pseudohermaphroditismus (masculus of femininus) externus.

ontstaan van maligne tumoren heb voorgestaan, als thans door RIETEMA gehuldigd worden. Ook ik heb toen, evenals hij thans, maar aan een ander en meer gevarieerd materiaal doen uitkomen, dat de ziekte niet, maar wel de degeneratie wordt overgeërfd en dat het weerstandsvermogen van den gedegeneerde tegenover ziekten (als daar zijn o. a. carcinoma, phthisis e. a.), vergeleken bij dat van een normaal mensch, meestal aanzienlijk verminderd is. Maar daarom juist verbaasde het mij bij RIETEMA te lezen, dat hij sympathie gevoelt voor de omschrijving, die WERTHEIM SALOMONSON van de degeneratie geeft als een morbus generis, een ziekte van de soort. Mijns inziens is de ontarding niet slechts geen ziekte, maar niet eens een aandoening van de soort en slechts, en hierover was en is wel iedereen het eens, een aandoening van de familie. Zooals ik reeds in het bovenvermeld geschrift heb opgemerkt: de degeneratie draagt de kiem van zelfvernietiging in zich, hetzij zij na eenige generaties uitsterft met de familie, waarin zij voorkomt, hetzij zij door de getroffen en of hun nakomelingen overwonnen en overleefd en dus alleen vernietigd wordt. Werkelijk wij behoeven ons niet ongerust te maken, dat er zich naast de normale, een gedegeneerde soort ontwikkelen zal. Als dat mogelijk ware, dan zou het menschedom zich al lang moeten verheugen in het bezit van een ras van baarddragende vrouwen of andere gedegeneerde personen.

Maar wat het voornaamste is, ziekte en degeneratie vertegenwoordigen voor ons twee geheel verschillende begrippen. Weliswaar zijn in beide gevallen de personen, die er mee behept zijn, zoogenaamd minderwaardig, maar daarmee houdt dan ook elke verdere overeenkomst op. De ziekte is een actief proces, de degeneratie een passieve toestand. Daarom kan de eerste progressief of regressief zijn, de laatste nooit. Bij ziekte krijgen wij een strijd te aanschouwen, waarbij het organisme zich poogt te verweren tegen de aanvallen van het ziektemaker agens of zich tracht te herstellen van de daardoor geleden schade. Worden nu de pogingen om tot dit laatste te geraken gestaakt, vóór of zonder dat het doel bereikt is geworden, keert dus het lichaam niet terug tot zijn vroegeren norm, maar blijft het minderwaardig, minder goed bestand tegen uitwendige invloeden, dan het vroeger was, dan hebben wij ontarding voor ons. Deze is dus, voor zoover zij niet op overerving berust, een toestand, die door een ziekteproces in het leven geroepen is; een resultaat der ziekte en niet de ziekte zelf. Zij heeft dezelfde beteekenis als de stijve vinger, die niet zelden na een panaritium overblijft.

Zoo zijn, zij kunnen het ten minste zijn, misvormingen van den meest uiteenlopenden aard te beschouwen als afwijkingen, die hun ontstaan te danken hebben aan ziekten, waarvan de kiem of het embryo geleden heeft 1). Zoo kunnen ook o. a. besmettelijke ziekten bij den foetus of het jonge kind toestanden doen geboren worden, die het latere individu tot een gedegeneerde stempelen. En ook de weerkracht van den volwassene kan blijvende schade van tal van ziekten ondervinden.

Eindelijk nog een enkel woord over een ander verschil, dat de beide

1) *J. W. Ballantyne, M. D. Manual, of antenatal Pathology and Hygiene. The foetus. Edenburg 1902 e. a.*

aandoeningen van elkander scheidt. Degeneratie kan overgeërfd worden, al is het dan ook op hare wijze, ziekte niet. Wat men voor overerving van ziekte heeft willen doen doorgaan, is, voor zoover de nieuwere onderzoekingen hierin licht gebracht hebben, niets anders dan een infectie van de kiem of het embyo door ziektekiemen, die in het ouderlijk organisme aanwezig waren.

Gaarne hoogachtend

Ginneken, 18 Jan. 1904.

t. t.

Dr. GEYL.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

NEW-YORK. — **Bacillen-angst.** In *Blätter für klin. Hydrotherapie* leest men, dat volgens Dr. ADAMS de phthisici reeds worden verstooten uit een der tot nu toe zeer gezochte gezondheidsoorden, en dat vele hotelhouders hen afwijzen. In eenige staten wordt overwogen, of aan tuberculeuse vreemdelingen het verblijf in den staat niet behoort te worden ontzegd, en sommige spoorwegmaatsdhappijen willen bijzondere wagens voor hoestende reizigers invoeren. Men kan niet zeggen, dat de „uitspraken der wetenschap” geen gezag hebben. Mocht de „wetenschap” nu ook maar wat voorzichtig zijn geweest met „uitspreken”. PYTHAGORAS met zijn zwijg-dressuur was nog zoo dom niet.

LONDEN. — **De oesterteelt.** In het vierde rapport der Royal Commission on Sewage Disposal wordt de vraag besproken, hoe een einde kan komen aan het gevaar van typhus-besmetting door het gebruik van schaaldieren zonder de vele belangen te schaden, die met de oesterteelt zijn verbonden. Het onderzoek van talloze oesters heeft aan het licht gebracht, dat deze dieren, ook als zij in onberispelijk water zijn gekweekt, bacillen kunnen bevatten, die op *b. coli* gelijken, zoodat het bacteriologisch onderzoek, als leidraad gebezigd bij de beoordeeling van de hygiënische geschiktheid van oesterbanken, op een dwaalspoor zou kunnen voeren. De commissie acht het juist, aan de River Boards, de commissiën van toezicht over bepaalde rivier- en strandgedeelten waarvan zij de instelling in een vorig rapport had aanbevolen, de bevoegdheid te verlenen, het kweken en visschen van schaaldieren te verbieden op die plaatsen, die haar bekend zijn als verontreinigd door faecaliën (*Lancet* 16 Jan.).

PARIS. — **De misdadigheid der geneeskundigen.** De abt GEORGE BERTIN heeft uit officiële stukken opgemaakt, hoeveel misdrijven begaan worden (voor zooverre zij althans tot een veroordeeling voeren) door personen van verschillende beroepen. Het onderzoek loopt van 1864—1901. Gedurende de vier laatste jaren van het onderzoek bedroeg de gemiddelde criminaliteit 51 per 100.000 personen. Onder de zoogenaamde professions libérales werd dit cijfer nimmer bereikt; nog steeds schijnt het waar te zijn:

Ingenuas didicisse fideliter artes

Emollit mores, nec sinit esse feros,